

Вживання літери Ґ

Літера “Ґ” використовується в українській мові не надто часто, але все ж є окремі слова, які її вимагають, і ми не можемо ігнорувати це! Хоча конкретних правил вживання Ґ немає, але все ж є конкретний набір слів, який варто запам’ятати.

Ще в школі вчили: **ґрати, ґава, ґанок, ґудзик...** А ще де вона зустрічається?

Словники подають такі характерні вживання цієї літери:

Крім того, букву **Ґ** також вживають в деяких іноземних іменах та прізвищах: **Ґете, Ґарібальді.**

Існує правило, що при написанні іноземних слів українською букві **Ґ** – відповідає **Ґ**, а **Н** -**Г**.

Для успішного складання тестів ЗНО та грамотного написання творчого завдання, вам знадобиться вивчити лише список слів з буквою Г, що подає [Український правопис](#). **Ось вони:**

- **іменники:** *аґрус, гава, ґазда, ґандж, ґанок, ґатунок, ґвалт, ґедзь, ґирлиґа, ґлей, ґніт (у лампі), ґоґель-моґель, ґрати (не плутати з дієсловом ґрати), ґринджоли, ґрунт, ґудзик, ґуля, джиґун, дзиґа, дзиґлик;*
- **прізвища:** *Ґалаґан, Ґудзь і под.;*
- **прикметники:** *ґратчастий, ґречний;*
- **дієслова:** *ґвалтувати, ґеґати, ґелґотати, ґерґотати, ґерґотіти, ґигґнути, ґрасувати;*
- **власні назви іншомовного походження з подвійним написанням:** *Ґданськ і Ґданськ, Ґренландія й Ґренландія, Ґібралтар і Ґібралтар, Ґарібальді і Ґарібальді, Ґете і Ґете.*

Прочитайте ці слова декілька разів і запам'ятайте їх.

І не забувайте про похідні:

*ґрунт – ґрунтовий,
ґрунтовно, ґрунтообробний,
ґрунтувати* **ТОЩО.**

А ось значення слів, що можуть бути Вам невідомі:

ґазда – господар, хазяїн;

ґандж – вада, хиба;

ґирлиґа – палиця, загнута на кінці (для пастухів, старих людей);

ґлей – загуслий сік на стовбурах фруктових дерев;

ґоґель-моґель – домашній десерт з яєчних жовтків, цукру та меду, какао чи рому;

ґринджоли – низькі і широкі сани;

джигун – баламут, спокусник, залицяльник;

дзиґлик – стільчик;

ґречний – чемний, ввічливий;

ґеґати – видавати звуки, властиві гусям;

ґелґотати, ґерґотати, ґерґотіти – голосно і нерозбірливо говорити, галасувати;

ґеґнути – померти;

ґрасувати – розчищати стежку, витоптувати.

Запам'ятай!

ґабелковий
ґабелок
ґабзувати
ґаблі
ґава 1
ґава 2
ґавеґа
ґавеня
ґавзун
ґавити
ґавра
ґаврати
ґав'ячий
ґав'ячий 2
ґаґати
ґаґотати
ґаджала
ґаджалаґати
ґаджело
ґадзуля

ґазда
ґаздинечка
ґаздинити
ґаздинька
ґаздиня
ґаздівка
ґаздівний
ґаздівство
ґаздівський
ґаздовитий
ґаздонька
ґаздочка
ґаздування
ґаздувати
ґаздусьо
ґайда
ґайдарь
ґайдиця
ґайдувати

ґала
ґалаґан
ґаламаґати
ґаланки
ґаланці
ґалда
ґалера
ґалиця
ґалунок
ґальон
ґальонка
ґалюґа
ґаляра
ґамнути
ґандж
ґанджа
ґанджовитий
ґанджули
ґандзолля
ґанзур

ґанок

ґанч

ґанчувати

ґаня

ґара

ґарґала

ґарґало

ґарґара

ґарґачки

ґард

ґардувати

ґарита

ґарлина

ґарнаґа

ґарований

ґарувати

ґахуватися

ґацик

ґвалт

ґвалтівне

ґвалтівний

ґвалтувати

ґвер

ґвинт

ґвир

ґевґати

ґеґавка

ґеґадзи

ґеґання

ґеґати

ґеґацки

ґе-ґе-ґе

ґеґекати

ґедз

ґедзатися

ґедзел

ґедзень

ґедзик

ґедзилля

ґедзкатися

ґедзло

ґедзунок

ґедкати

ґедло

ґезунд

ґел!

ґелґати

ґелевач

ґелево

ґелета

ґелетя

ґелка

ґелкотати

ґельґів

ґелюх

ґемзати

ґензура

ґер

ґерґавка

ґерґелиця

Переконайтеся, що ви вивчили всі слова з літерою Ґ, а тоді для перевірки пройдіть тест!

1. Слово з Ґ?

- 1 ..речаний**
- 2 ..речний**
- 3 ..алантний**
- 4 ..раблистий**
- 5 ..равітаційний**

2. Слово з Ґ?

- 1 ..онкон..**
- 2 ..данськ**
- 3 ..аа..а**
- 4 ..родно**
- 5 ..енуя**

3. Слово з Г?

- 1 ..аньбувати
- 2 ..ел..отати
- 3 ..епнутись
- 4..ерцювати
- 5..иркати

4. Слово з Г?

- 1 а..ітація
- 2 а..ресія
- 3 а..онія
- 4 а..ава
- 5 а..рус

5. Слово з Г?

- 1 ..ратчастий
- 2 ..речаний
- 3 ..раблі
- 4 ..равюра
- 5 ..рандіозно

6. Слово з Г?

- 1..усак
- 2..едзь
- 3..айворон
- 4..рамота
- 5..ієна

7. Слово з Г?

- 1 ..лей
- 2 ..етри
- 3 ..іляка
- 4 ..іпюр
- 5 ..уаш

8. Слово з Г?

- 1 ..атунок
- 2 а..ресія
- 3 ..еологія
- 4 ..орзонт
- 5 ..андбол

9. Слово з Г?

- 1 ..омер
- 2 ..ете
- 3 ..егель
- 4 ..еракл
- 5 ..еракліт

10. Слово з Г?

- 1 ..ондола
- 2..ринджоли
- 3 ..енерал
- 4 ..азон
- 5 ..аївка

11. Слово з Г?

- 1 джи..іт
- 2 ..арбар
- 3 ..ончар
- 4 дзи..лик
- 5 ..олобля

12. Слово з Г?

- 1 ..ан..рена
- 2 а..ар-а..ар
- 3 ..і..абайт
- 4 ..і..антизм
- 5 ..о..ель-мо..ель

13. Слово з Г?

- 1 ..аздівсво
- 2 ..етьманство
- 3 ..уманізм
- 4 ..орбач
- 5 ..ордовитий

14. Слово з Г?

- 1 ..вінея
- 2 ..ренландія
- 3 ..аїті
- 4 ..ондурас
- 5 ..ватемала

15. Слово з Г'?

- 1 ..ене́за
- 2 ..екза́метр
- 3 ..е́ноцид
- 4 ..а́ндж
- 5 ..е́рбіцид

16. Слово з Г'?

- 1 ..ва́лтовний
- 2 ..у́мовий
- 3 ..у́маної́дний
- 4 ..у́маніта́рний
- 5 ..у́маністи́чний

17. Слово з Г'?

- 1 ..а́йдамака
- 2 ..а́лузка
- 3 ..и́рли..а
- 4 ..а́лайко
- 5 ..а́лантно

18. Слово з Г'?

- 1 ..у́дзь
- 2 ..у́ляш
- 3 ..о́белен
- 4 ..у́лясе
- 5 ..о́фре

19. Слово з Г'?

- 1 ..а́лоп
- 2 ..о́боїст
- 3 ..о́нор
- 4 ..о́ризонт
- 5 ..ра́ти

20. Слово з Г'?

- 1..ра́к
- 2 ..у́талін
- 3 ..у́ма
- 4 ..у́ля
- 5 ..о́рище

Перевір

1.2, 2.2, 3.2, 4.5, 5.1,

6.2, 7.1, 8.1, 9.2, 10.2,

11.4, 12.5, 13.1, 14.2, 15.4,

16.1, 17.3, 18.1, 19.5, 20.4.

Позначення м'якості приголосних

b

1. Ь пишеться:

а) після м'яких **д, т, з, с, дз, ц, л, н** у кінці слова та складу

(Де ти зіси ці лини? Дзінь!):

вісь, ґедзь, кінь, мідь, наморозь, палець, суть, швець; близько, восьмий, ганьба, Грицько, дядько, кільце, молотьба;

б) після м'яких приголосних у середині складу перед **о**: *дьоготь, дзьоб, льон, сьомий, трьох, тьохкати.*

Примітка. Про вживання **ь** у словах іншомовного походження див. [§ 93](#); у прізвищах — [§ 104, п. 9](#), [12, а](#); у географічних назвах — [§ 109, п. 9](#).

§ 93. Ъ

1. Знак м'якшення (Ь) у словах іншомовного походження пишеться після приголосних **д, т, з, с, л, н**: /124/

а) перед **я, ю, є, ї, йо**: *адью, кондотьєр, конференсьє, монпансьє, ательє, марсельєза, мільярд, бульйон, віньєтка, каньйон; В'єнтьян, Фетьйо, Кордильєри, Севілья; Готьє, Лавуазьє, Жусьє, Мольєр, Ньютон, Реньє, Вінї;*

б) відповідно до вимови після **л** перед приголосним:
альбатрос, фільм; Дельфи, Нельсон; але: залп, катафалк і т. ін.;

в) відповідно до вимови в кінці слів: *магістраль, Базель, Булонь, Рафаель; але: бал, метал, рулон, шприц; Галац, Суец та ін.*

2. Знак м'якшення не пишеться перед **я, ю**, коли вони позначають сполучення пом'якшеного приголосного з **а, у**:
маляр, малярів; джонс, ідуєвід, шасє, тюбик, тюди; Аляско

-СК(ИЙ), -ЦК(ИЙ) та ін.

9. Суфікси слов'янських прізвищ **-ск(ий), -цк(ий), -ск(і), -цк(і), -sk(i), -sk(i), -dzk(i), -sk(ý), -sk(ý)** передаються відповідно через **-ськ(ий), -цьк(ий), -дзьк(ий)**:

Броневський, Даргомижський, Маяковський, Мусоргський, Островський; Гомулицький, Городецький; Грудзький, Завадзький; так само з **ь** пишуться російські прізвища на **-ск(ой), -цк(ой)**: *Луговської (Луговська), Трубецької (Трубецька)*.

М'якість польських приголосних **ń, ś, ć, (dź)** у прізвищах перед суфіксами **-ськ(ий), -цьк(ий)** і м'якими приголосними не позначається м'яким знаком, хоч в українській вимові в цих позиціях **н, с, ц (дз)** пом'якшуються: *Виспянський, Яблонський; Свядек, Цвік*. В усіх інших випадках м'якість попередніх приголосних передається літерами **і, ю, я** та **ь** (у кінці слова): *Дзись, Дзюравець, Сятковський*.

Ь

9. а) Знак м'якшення (**ь**) пишеться в географічних назвах після м'яких приголосних **д, т, з, с, ц, л, н**:

1) перед **я, ю, є, ї**: *Дьєпп, Пхеньян, Сьєрра-Леоне, Усольє*;

2) перед приголосним: *Клязьма, Лисьва, Льгов*;

3) у кінці слова: *Гомель, Нахічевань, Сімферополь, Тянь-Шань*.

Примітка. Коли **я, ю** означають сполучення м'якого приголосного з **а, у**, то перед ними **ь** не пишеться: *Аляска, Челябінськ, Тюмень*.

б) Твердий кінцевий приголосний основи **ц** пом'якшується в усіх слов'янських географічних назвах, зокрема в суфіксах **-ець, -аць, -иц(я)**: *Олонець, Повенець, Череповець, Крагуєваць, Столаць; Дембиця, Ломниця, Речиця*.

в) Суфікси географічних назв **-ск, -цк** передаються відповідно українськими суфіксами **-ськ, -цьк**: *Братськ, Брянськ, Курськ; Кузнецьк, Троїцьк*.

2. Зокрема **ь** пишеться:

а) у словах на:

1) **-зький, -ський, -цький; -зькість, -ськийість, -цькість; -зько, -сько, -цько; -зькому, -ському, -цькому; -зьки, -ськи, -цьки:** *близький, вузький, волинський, донецький; близькість, людськийість; близько, військо, багацько; по-французькому (по-французьки), по-українському (по-українськи), по-німецькому (по-німецьки).*

Примітка. У словах **баский, боязкий, в'язкий, дерзкий, жаский, ковзкий, плаский (плоский), порський, різкий** і похідних утвореннях: *боязкість, в'язкість, баско, різко* тощо знак м'якшення не пишеться, оскільки тут **з, с** разом із **к** не творять суфіксів **-зк-, -ск-;**

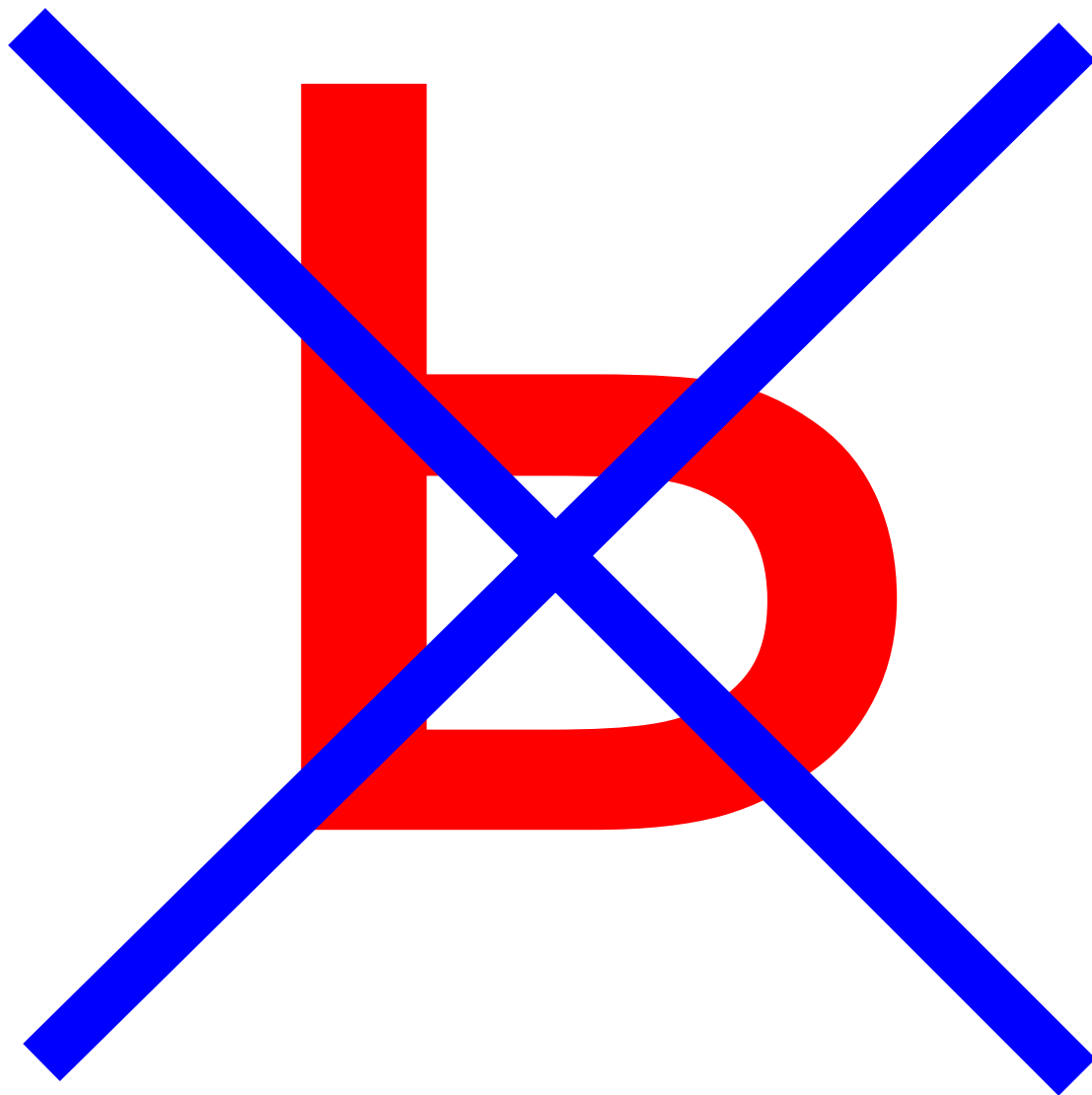
2) **-енька, -енько, -онька, -онько; -енький, -есенький, -ісінький, -юсінький:** *рученька, батенько, голівонька, соколонько; гарненький, малесенький, свіжісінький, тонюсінький;*

б) після м'якого л перед наступним приголосним: *їдальня, кільце, ковальський, пальці, рибальство, сільський, спільник.*

Примітка. Не ставиться м'який знак після **л** у групах **-лц-, -лч-,** коли вони походять із **-лк-:** *балка — балці, галка — галці, галчення, монголка — монголці, Наталка — Наталці, Наталчин, рибалка — рибалці, рибалчин, спілка — спілці, спілчанський; але: Галька — Гальці, Гальчин;*

в) у родовому відмінку множини іменників жіночого роду м'якої групи I відміни й середнього роду на -нн(я), -ц(е) II відміни:
друкарень, їдалень, крамниць, матриць, пісень, робітниць, стаєнь; бажань, знань, кілець, місць, сердець і серць;

г) у дієслівних формах дійсного та наказового способу: *будить, будять, здається, косить, косять, коситься, робить, роблять, робиться, ходить, ходять; будь, будьте, винось, виносьте, виносься, кинь, киньте, стань, станьте, трать, тратьте.*

Знак м'якшення (**ь**) не пишеться:

1. Після **р** у кінці складу або слова: *вірте, кобзар, лікар, перевір, секретар, тепер, школяр, Харків.*

2. Після **н** перед **ж, ч, ш, щ** та перед суфіксами **-ств(о), -ськ(ий)**: *інженер, інший, кінчик, менший, тонший, Уманщина; волинський, громадянський, освітянський, селянський; громадянство, селянство.* **Але: бриньчати, доньчин, няньчин, няньчити** та ін., бо в твірних іменниках між приголосними виступає **ь**: **бренькіт, донька, нянька.**

3. Після м'яких приголосних, **крім л**, якщо за ними йдуть інші м'які приголосні: *вінця, кінцівка, користю, ланцюжок, радість, світ, свято, слід, сміх, сніг, сніп, сьогодні, танцювати, щастя*; але: **різьбяр (і різьбар), тьмянй** і похідні від них.

Примітка. Коли **ь** уживається у формі називного відмінка іменника, то він зберігається й у всіх інших відмінках; коли ж у називному відмінку його нема, то й в інших відмінках він не пишеться; пор.: *Галька — Гальці, дівчинонька — дівчиноньці, письмо — на письмі, редька — редьці*; але: *галка — галці, сторінка — сторінці, пасмо — у пасмі*.

4. Після **л** в іменникових суфіксах **-алн(о)**, **-илн(о)**: *держално, пужално, ціпилно* та ін.; **але в зменшених формах ь пишеться: держальце, пужальце й под.**

5. Між подовженими м'якими приголосними: *буття, волосся, галуззя, гіллястий, життя, каміння, ллється, приладдя, сіллю.*

6. Після **д, н, т** перед суфіксами **-ченк(о), -чук, -чишин**: *безбатченко, Панченко, Федченко; Радчук, Степанчук; Гринчишин, Федчишин; але після л пишеться ь: Михальченко, Михальчук.*

7. Після **ц** у кінці слів — іменників чоловічого роду іншомовного походження: *Галац, кварц, палац, паяц, Суец, шприц*, а також у деяких вигуках: *бац, буц, гоц, клац.*

Запис:

М'який знак пишеться після д, т, з, с, ц, л, н

на позначення м'якості
приголосних у кінці слова чи
складу

у середині складу перед о (у тому
числі й після р)

у прикметникових суфіксах -ськ-, -
зьк-, -цьк-

у суфіксах -ньк-у -оньк-, -еньк-,
-есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-

у дієсловах перед -ся

у буквосполученнях льч, льц
(походять з льк) } ньч, ньц
(походять з ньк), сьч, сьц
(походять з ськ)

після л перед м'яким приголосним

радість, вільний, осінь

сьомга, кульовий, забрюхатися

бахчисарайський, празький,
донецький (але боязкий, баский,
різкий, в'язкий, дерзкий,
ковзкий, плаский, **бо ці слова
мають суфікс -к-**)

тоненький, блідесенький

хвилюється, змагаються,
підводься

ляльці, ляльчин (лялька),
Прісьці, Прісьчин (Пріська),
няньці, няньчин (нянька)

гуцульський

М'який знак НЕ пишеться

після літер на позначення губних (б, п, в, м, ф) та шиплячих (ж, ч, ш, щ)

степ, любов, коледж, товариш, піч, кущ

після **р** у кінці слова та складу

лікар, гіркий, Харків (але Зорькін, Горький)

між подвоєними літерами на позначення подовженого приголосного

зілля, стаття

між двома м'якими приголосними, **окрім л**

пісня, кузня

після **н** перед **ж, ч, ш, щ** і суфіксами **-ськ, -ств-**

тонший, камінчик, волинський, панство

у кінці першої частини складних числівників

шістдесят, п'ятсот

у буквосполученнях **лч, лц** (походять з лк), **нч, нц** (походять з нк), **сч, сц** (походять з ск)

рибалчин, рибалці (рибалка), Оленчин, Оленці (Оленка), масці (маска)